

Herdenkingswoord van de Voorzitter van de Eerste Kamer na het overlijden van oud-senator dr. M. Van der Stoel (1924 – 2011) bij aanvang van de vergadering van de Eerste Kamer op dinsdag 10 mei 2011.

Op 23 april 2011 is op 86-jarige leeftijd in Den Haag na een kort ziekbed overleden Minister van Staat Max van der Stoel. Hij werd op 3 augustus 1924 geboren in Voorschoten, als zoon van een huisarts. Zijn wereldbeeld werd blijvend beïnvloed tijdens de bezettingsjaren, waarin hij van nabij meemaakte dat docenten vanwege hun verzet tegen het nationaalsocialisme werden opgepakt en doodgeschoten.

Na studies rechten en sociologie aan de Universiteit Leiden trad hij in 1953 in dienst van de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid. Van 1958 tot 1965 was Van der Stoel internationaal secretaris van de PvdA, een invloedrijke functie die hij combineerde met het lidmaatschap van de Eerste en later de Tweede Kamer.

Hij maakte zijn entree in deze Kamer in september 1960, op 36 jarige leeftijd, wat in die tijd jong was voor een senator. Na zijn overstap in 1963 naar de Tweede Kamer was hij, verspreid over meerdere perioden, meer dan tien jaar Lid van de Tweede Kamer en in die periode ook twee jaar lid van het Europees Parlement. Vijf jaar was Van der Stoel lid van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa, en ook lid van de Assemblee van de West-Europese Unie. Binnen de Raad van Europa voerde hij met hart en ziel campagne tegen de rechtse dictaturen in Griekenland en Portugal, hetgeen hem in die landen een grote reputatie opleverde.

In het kabinet Cals was hij Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Twee maal trad hij aan als minister van Buitenlandse Zaken: in het kabinet Den Uyl en vier jaar later in het kabinet Van Agt II. Als Lid van deze Kamer voerde Van der Stoel namens zijn fractie het woord over defensieaangelegenheden en Europese samenwerking.

Vijftig jaar geleden, in juni 1961, gaf hij bij de behandeling van de Defensiebegroting een indrukwekkend exposé over het militair machtsevenwicht in Europa.

In zijn eerste grote debat pleitte hij met kracht van argumenten voor versterking van de conventionele landstrijdkrachten, om zo het risico te verminderen van een vroegtijdige inzet van tactische kernwapens.

Van der Stoel waarschuwde tegen de expansionistische aard van de Sovjet-Unie en haar bondgenoten, en hechtte groot belang aan de Amerikaanse nucleaire garantie die Europa in het bipolaire veiligheidssysteem bescherming bood. Hij sprak zijn zorgen uit over een groeiend anti-NAVO sentiment onder de Nederlandse bevolking, en riep de regering op de geloofwaardigheid van het bondgenootschap te verdedigen.

Achttien jaar later was Van der Stoel op grond van dezelfde overwegingen voorstander van de modernisering van Amerikaanse kernwapens in Europa. Hij stem-

de in 1979 tegen een motie van zijn eigen Tweede Kamerfractie die uitstel beoogde van de plaatsing van middellange afstandsruketten. Van der Stoel zag deze raketten als een noodzakelijke afschrikking tegenover de opbouw van het nucleair wapenarsenaal van het Warschaupact. Met deze consequente, op rationele machtsanalyse gestoelde opvattingen, maakte Van der Stoel zich niet bij ieder geliefd.

Met kracht kantte hij zich tegen de opvatting in bepaalde kringen dat de DDR het 'betere Duitsland' zou zijn. Hij stond pal voor de overtuiging dat de klassieke mensenrechten het ijkpunt zijn voor een beoordeling van democratische legitimiteit. Hij droeg die overtuiging ook uit in Tsjecho-Slowakije waar hij openlijk steun verleende aan de groep Charta 77 die het door de Sovjet Unie geïnstalleerde bewind opriep de mensenrechten te respecteren.

Van der Stoel werd in augustus 1986 benoemd tot lid van de Raad van State. Ook bij dit Hoge College van Staat concentreerde hij zich op de beleidsterreinen buitenlandse zaken en defensie. Dit ambt vervulde hij tot januari 1993, waarna hij werd benoemd tot Hoge Commissaris inzake de Nationale Minderheden voor de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE).

Van der Stoel vervulde in zijn lange loopbaan vele prominente functies op het terrein van de internationale diplomatie. Consequent zette hij zich in voor verbetering en handhaving van de mensenrechten en de democratische rechten van minderheden, onder meer als voorzitter van het Nederlands Helsinki Comité en als speciaal adviseur van de Europese buitenlandcoördinator, belast met de kwestie Macedonië. Van 1991 tot 1999 was Van der Stoel VN-rapporteur voor de naleving van de mensenrechten in Irak; een uiterst moeilijke taak in een land dat zowel fysiek als diplomatiek een mijnenveld was.

Vanwege zijn grote verdiensten zijn Van der Stoel vele hoge binnenlandse en buitenlandse onderscheidingen ten deel gevallen, waaronder enkele eredoctoraten. Ons land verliest in Max van der Stoel een politicus van uitzonderlijke klasse die in binnen- en buitenland veel respect afdwong voor de wijze waarop hij de idealen waarvoor hij stond verdedigde en uitdroeg. Hij was verdediger én verpersoonlijking van internationalisme. Tot op zeer hoge leeftijd was hij onvermoeibaar een man met een missie op missie, handelend niet met een belerend vingertje, maar met de kracht van argumenten. Hij was een stille kracht, wars van publiciteit omwille van beeldvorming, een man niet van veel woorden, maar des te meer van daden.

Onverschrokken en ogenschijnlijk onverstoort werkte hij aan de realisering van zijn doelen op diplomatiek en humanitair terrein. Na zijn overlijden is hij alom geprezen om zijn integer, consequent en vasthoudend opkomen voor recht en rechtvaardigheid. Juist in dit tijdsgewricht mag hij als een groot voorbeeld worden gezien.

Moge ons respect voor zijn persoon en zijn grote verdiensten voor ons land en de internationale gemeenschap tot steun zijn van zijn kinderen en kleinkinderen.

Het woord is aan de minister-president.